

A projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával
valósul meg (támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003)

Az amerikai őslakosság XVI. századi etnikai térképe

Az Amerikai Egyesült Államok területén

DIPLOMAMUNKA

TÉRKÉPÉSZ MSC

Készítette: Péntek Roland Balázs

Témavezető: Faragó Imre, tanszéki mérnök

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Informatikai Kar

Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Budapest, 2011

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. Az ábrázolt terület rövid bemutatása.....	5
1.1 Amerikai kontinens	5
1.2 Amerikai Egyesült Államok	7
2. Amerika ősi kultúrái	10
2.1 Az indián kifejezés származása	12
2.2 Az őslakók eredete.....	12
2.3 Az őslakosok csoportosítása	14
2.4 Észak-Amerika őslakóinak lélekszáma az európaiak megjelenésekor	17
2.5 Az észak-amerikai régió nyelvcsaládjai	18
2.6 A bevándorlók viszonya az őslakosokhoz	20
2.7 Az új állam viszonya az őslakosokhoz.....	20
2.8 Indián törzsek elnevezései, valamint magyar megfelelői.....	24
2.9 Az indián nyelvek hatása a mai földrajzi nevekre	25
2.9.1 Névadási helyzet, névadási szokások az Újvilágban	26
2.9.2 Az Egyesült Államok hivatalos államneveinek motivációs tényezői	26
2.9.3 Az Egyesült Államok hivatalos államneveinek nyelvi eredete.....	29
2.9.4 Az Egyesült Államok tagállamainak magyar megnevezései.	32
3. A térkép szerkesztésének menete.....	33
3.1 Előkészületek	33
3.2 Alkalmazott programok	33
3.2.1 Global Mapper 8.....	33
3.2.2 CorelDRAW X3.....	34
3.3 A térkép elkészítése	34
3.3.1 A térképlap megformálása	34
3.3.2 Jelkulcs és ábrázolásmód kidolgozása	35
3.3.3 Szerkesztés	35
4. További fejlesztési tervek	38

5. Összefoglalás	39
6. Köszönetnyilvánítás	40
7. Irodalomjegyzék	41
7.1 Felhasznált irodalom	41
7.2 Felhasznált térképek	41
7.3 Felhasznált internetes források.....	42
8. Ábrajegyzék	43
9. Melléklet	44

Bevezetés

„Hol vannak ma már a pekotok, a narraganszetek, a mohávik, a pokanoketek és az egykor hatalmas többi törzs? Eltűntek a fehér ember kapzsisága és elnyomása elől, akárcsak a hó a nyári napon”

Tecumseh

Diplomamunkám témájául az amerikai kontinens bennszülött népeinek, az indiánoknak etnikai térképezését választottam azért, hogy Amerika számunkra ismeretlen ősi lakosságát jobban megismertessem a magyar térképhasználók körével. Az őslakosokhoz kapcsolódó érdeklődésemet gyerekkorom óta nagyban befolyásolták a különböző indiánokról szóló könyvek és filmek. Kétségtelen, hogy Amerika indiánjainak jelentős része már nemcsak testileg keveredett az újabban bevándoroltakkal („mesztizálódott”), de kultúráját és nyelvét is elvesztette. Mégis úgy érzem szükséges az emberiség megismerése szempontjából olyan ősi népek és szokások leírása, valamint térképi ábrázolása, amelyek napjainkban már nincsenek, vagy éppen eltűnőben vannak, ennek ellenére valamilyen formában tovább élnek. Azért is választottam ezt a témát, mivel magyar nyelven kevés hasonló részletességű térképmű található. Mivel az egész kontinens térképezése nem kis feladat, ezért dolgozatomban az indiánok által egykor lakott területek csak egy részét ábrázolom.

Célom az Amerikai Egyesült Államok őslakóinak etnikai térképezése, valamint az indián kultúrák földrajzi nevekre való hatásának bemutatása a XXI. századi térképtudomány segítségével, mely nagyobb rálátást biztosít a korszak sajátosságaira. A dolgozatomhoz készített térkép tematikáját is ez alapján választottam, tehát a fehérek betelepülése előtti időszakot, azaz a XVI. század végét. Véleményem szerint ezt azzal lehet a legszemléletesebben elérni, hogy a korábbi időkből származó főtematika – az indiánok szállásterületei, nyelvcsaládjai és kultúrterületei – mellé felszerkesztettem a mai tagállamhatárokat, tagállamneveket és víznevek tematikáját is. Ezzel a két eltérő idősíki témának az egyidejű ábrázolásával jól bemutatatható az általam kitűzött cél, melyet többek között a CorelDRAW és Global Mapper programok felhasználásával értem el.

Diplomamunkám alapjául a neves biológus, Kiszely István, *A Föld népei, Amerika* című művét használtam. E könyv egy olyan nép-lexikon féle, amelyben az ősi vagy újabb népek neve, többségében magyar nyelvre adaptálva megtalálható, térben és időben el vannak

helyezve, így más népekkel, illetve történésekkel hozhatók kapcsolatba. Sok nép először szerepel benne magyar nyelven, de sajnos a népcsoportok egy részét ebben a műben sem találtam meg, így azok magyar neveit, Kiszely által alkalmazott módszer szerint magam hoztam létre.

A szakdolgozatom négy fő részből áll:

Az első fejezetben az általam ábrázolt területet mutatom be röviden, hogy az Amerikai Egyesült Államokat kevésbé ismerők is tisztába legyenek annak földrajzi helyzetével.

A második részben többek között Amerika ősi kultúráiról; az indiánok eredetéről, csoportosításáról, valamint nyelveiknek a földrajzi nevekre kifejtett hatásukról írok röviden, mivel ezekről több szakdolgozatnyi terjedelemben lehetne írni.

A harmadik fejezet alkotja a dolgozat gyakorlati részét, amely az etnikai térkép elkészítésének előkészületeiről, illetve szerkesztéséről, valamint az ahhoz szükséges programokról szól.

A negyedik és egyben utolsó érdemi rész egy rövid összefoglalást tartalmaz a munkámról.

Bízom benne, hogy a tanulmányomban leírtak nem kizárólag a kérdésben érintett szakemberek, hanem más, a kartográfia és a történelemtudomány iránt érdeklődő laikusok figyelmét is felkelti.

1. Az ábrázolt terület rövid bemutatása

1.1 Amerikai kontinens

Amerika Földünk második legnagyobb kettős, sőt bizonyos felosztások szerint hármas tagolódású kontinense, amelyet az európaiak XV. századi felfedezése óta Újvilágnak is neveznek. Korábban egységes kontinensnek tartották, manapság Euráziához hasonlóan általában szuperkontinensnek tekintik, amely két különálló kontinensből áll; Észak-Amerikából – ezen belül Közép-Amerika és a Karibi-szigetek – és Dél-Amerikából.

Nevét 1507-ben egy német földrajztudós, Martin Waldseemüller javaslatára Amerigo Vespucci olasz utazóról kapta, aki 1497 és 1504 között beutazta Dél-Amerika északi és keleti partvidékét, illetve először nevezte új földrésznek azt. Waldseemüller Vespucci keresztnéve alapján „*Amerigo földjének*” nevezte el az új kontinenst; pontosabban a keresztnév latinósított „*Americus*” alakját a nőnemű latin „*Europa*”, „*Asia*”, „*Africa*” nevekhez igazítva az „*America*” nevet adta.

1. ábra: Waldseemüller 1507-ben készült Világtérképe, amelyen először szerepel az Amerika elnevezés

Később kiderült, hogy a tényleges felfedező Kolumbusz Kristóf (1492) volt, ennek ellenére az Amerika elnevezés megmaradt, *Cristóbal Colón* nevét pedig egy ország, Kolumbia, az Egyesült Államok fővárosának hivatalos neve, a *District of Columbia*, Kanada egy tartománya (Brit Columbia), több város, hegy, gleccser és folyó őrzi. Az Amerika elnevezés csak a XVI. század után terjedt el, főként Gerhart Mercator, németalföldi

térképésznek köszönhetően, akinek térképeit világszerte a leggyakrabban forgatták, valamint a nevet a mai Észak-Amerikára is kiterjesztette.

Amerika a nyugati félgömbön a Csendes- és az Atlanti-óceán között elhelyezkedő, hosszúra nyúlt, három részre osztott, de egybefüggő, középütt keskeny földrész. Annak ellenére, hogy egy földrészként tartjuk számon, voltaképpen három földrajzilag, gazdaságilag és kulturális értelemben egyaránt elkülöníthető részből áll: Észak-Amerika, Közép-Amerika és Dél-Amerika. Összességében a Föld szárazföldjének nyugati felét alkotja, a körülbelüli 42 millió km^2 -nyi területe a Föld szárazulatainak 28%-a, közel 870 millió főnyi népessége pedig a Föld lakóinak kb. 14%-a. Óriási, körülbelül 14 500 km hosszú területe északról délre, az északi szélesség 72° -tól a déli szélesség 56° -ig, tehát 128, illetve ha még az arktikus szigetvilágot is ide számítjuk, akkor 139 szélességi fokon terül el. Északon a Beaufort-tenger, keleten az Atlanti-óceán, nyugaton a Csendes-óceán határolja. Legészakabbi pontja a Murchison-fok, legdélebbi pedig a Horn-fok.

2. ábra: Az amerikai szuperkontinens ortografikus vetületben ábrázolva

Amerika az a földrész, amely az Északi sarkvidéktől az Antarktiszig mindkét féltekén és minden klimatikus övezeten végignyúlik, valamint a Déli-sarkkör kivételével minden térítő és sarkkör átszel. Feltűnően hasonlít egymásra Észak- és Dél-Amerika: mindkettő délre egy csúcsban végződik, továbbá mindkettő nyugati oldalán, a Csendes-óceán partja mellett hatalmas hegrendszer emelkedik. A párhuzamosan haladó, vagy széthúzódó hegyláncok közötti területeken nagy magasságokban, kiterjedt fennsíkok keletkeztek. A hegyláncoktól

keletre elterülő széles síkságokat óriási folyamrendszerek szelik át; északon a Mississippi-Missouri, délen pedig az Amazonas és a Paraguay-Paraná vízrendszerek, amelyekhez a világ legnagyobb vízgyűjtő medencéi tartoznak. A népek vándorlása szempontjából fontos, hogy a síkságokat nyugat-kelet irányú hegysorok nem szabdalják fel.

Az Újvilág néhány évszázados fejlődése során sok tekintetben utolérte vagy megelőzte az Óvilágot. Magáévá tette az európai kultúrát, majd az évszázadok során sok sajátossággal kiegészülve alakult ki az amerikai kultúra. Ebben vezető szerep jutott az Amerikai Egyesült Államokra, sőt, mikor amerikai kultúráról beszélünk, elsősorban ennek az országnak a kultúráját értjük alatta, mint ahogy az Amerika szó is a köznyelvben főként az Amerikai Egyesült Államokat jelenti.

1.2 Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok, röviden az Egyesült Államok (angolul *United States of America*, röviden *United States* vagy *USA*), független szövetségi köztársaság, amely 9,83 millió négyzetkilométeres területével Oroszország és Kanada, valamint 308 millió fős lakosságával Kína és India után a világ harmadik legnagyobb, illetve harmadik legnépesebb állama. Az Egyesült Államokra gyakran használják a „népek olvasztótégelye” kifejezés, mivel a rengeteg bevándorlónak köszönhetően itt él a világ nemzetileg és kulturálisan egyik legsokszínűbb társadalma.

Az észak-amerikai kontinensen az atlanti partoktól a Csendes-óceánig nyújtózó, hatalmas összefüggő területen az ország 48 tagállama, illetve a főváros kerülete fekszik, északról Kanada, délről Mexikó határolja. Külbirtokai közül a kontinens északnyugati részén található Alaszka és a Csendes-óceán közepén elhelyezkedő Hawaii-szigetek ugyancsak teljes jogú tagállam rangjára emelkedett 1959-ben. Az ország további külbirtoka még a két társult állama (Északi-Mariana-szigetek, Puerto Rico), a több mint egy tucat tengerentúli területe és a Guantánamói-öbölben bérelt területe is.

Az őslakosság vándorlása és csoportosítása szempontjából fontos az ország természetföldrajzi felosztása. Az USA természetföldrajzi szempontból a következő nagytájakra és nagytájcsoportokra oszlik:

➤ Appalache-hegység

A kontinens keleti felén elhelyezkedő, a Hudson-folyó által két részre tagolt, Északkelet-délnyugat csapásirányú hegység. Északi része a Kaledóniai-, déli része a Variszkuszi-hegységképződés idején jött létre.

2400 kilométer hosszan és 160-480 kilométer szélességben húzódó vonulatainak nagyobbik része az Egyesült Államokban helyezkedik el, de átnyúlnak Kanada délkeleti részébe is. Számos vonulatból áll, melyek átlagos magassága 900 méter. Legmagasabb pontja, és egyben a Mississippi folyótól keletre az Egyesült Államok legmagasabb csúcsa az Észak-Karolinában található 2037 méteres Mount Mitchell.

➤ **Belső- vagy Központi-síkság**

Az ország középső területein, az Appalache és a Kordillerák között elterülő zömmel tengeri üledékekkel borított nagy kiterjedésű síkságok.

• **Öt-tó vidéke vagy Nagy-tavak vidéke**

Nagy-tavak vagy Öt-tó a neve annak az öt tóból álló csoportnak – Felső-, Huron-, Michigan-, Erie- és Ontario-tó –, amely az Amerikai Egyesült Államok és Kanada határán helyezkedik el, és a Föld legnagyobb édesvizű tavai közé tartoznak.

A legutolsó jégkorszak során, körülbelül 10 000 évvel ezelőtt alakultak ki, mikor a területet fedő jégtakaró elolvadása után keletkező víz a jég által kivájt medrekben összegyűlt. A tavakat folyók kötik össze egymással, kivéve a Huron és Michigan tavakat, amelyeket a Mackinac-szoros.

• **Mississippi-medence**

Északon többnyire glaciális üledékekkel tarkított morénavidék, déli része pedig periglaciális üledékekkel fedett löszsíkság. A leghidegebb jégkorszak alatt a pleisztocén kor jégtakarója a Missouri és az Ohio – a Mississippi mellékfolyói – vonaláig húzódott.

• **Préri-tábla**

Nyugat felé, azaz a Sziklás-hegység felé fokozatosan emelkedik; igen nagy terület lévén helyenként 1000 méteres magasságkülönbség is előfordul a két „széle” között. Főként krétakori üledék borítja felszínét, amely egyhangúságát helyenként réteglépcsők és bazaltvulkánok tarkítják. Éghajlata ma is szélsőséges, eredetileg sztyeppvidék, mára intenzíven művelt mezőgazdasági kultúrtáj.

➤ **Part menti síkságok**

Harmadidőszaki tengeri és negyedidőszaki folyóvízi üledékekkel feltöltött síkságok az Atlanti-óceán és a Mexikói-öböl partvidékén, amelyeknek lapos, turzásokkal és lagúnákkal tarkított tengerpartja a mai napig folyamatosan épül.

➤ **Kordillerák**

A Pacifikus-hegységrendszer tagja, két fő vonulatból – Keleti- és Nyugati-Kordillerák –, valamint a közöttük húzódó belső medencékből és fennsíkokból áll.

- **Keleti-Kordillerák vagy Sziklás-hegység**

A Keleti-Kordillerák más néven a Sziklás-hegység a Kordillerák láncainak legidősebb tagja. A kanadai Brit Columbia legészakibb részétől az Amerikai Egyesült Államok Új-Mexikó államáig több mint 4800 kilométer hosszan húzódik. Legnagyobb csúcsa a 4401 méter magas Elbert-hegy, amely Colorado államban található.

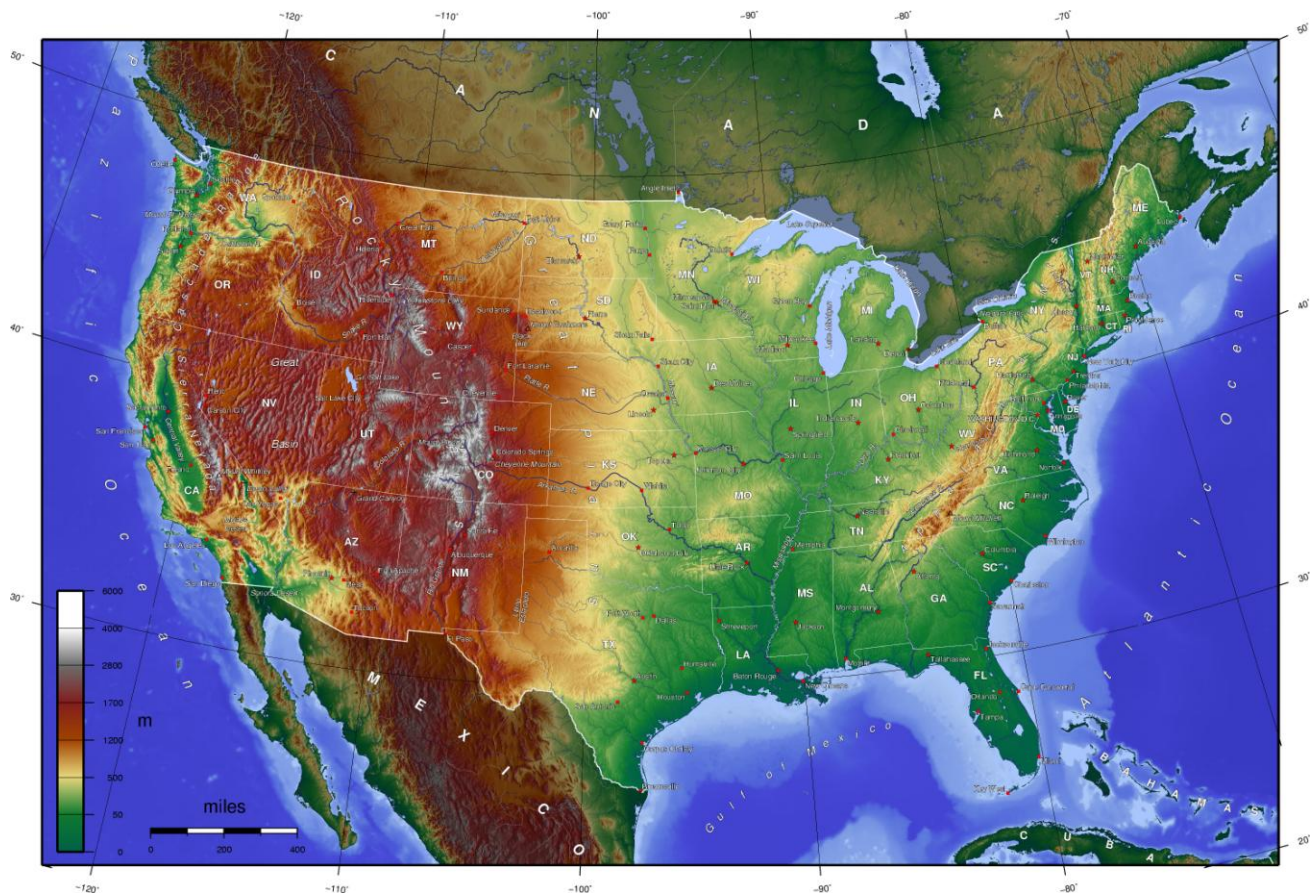
- **Belső medencék és fennsíkok**

A Kolumbia-medencében hatalmas harmadidőszaki „bazaltplató” terül el. A Nagy-medence száraz területén sós tavak és sós sivatagok találhatók, ilyen például a Nagy-sóstó. A Colorado-fennsík különleges látványát a Colorado folyó bevágódása hozta létre, melynek egyik legkülönlegesebb természeti formája a Nagy-kanyon (*Grand Canyon*).

- **Nyugati-Kordillerák**

A belső vonulatához a vulkáni kúppal tarkított Cascade-hegység, valamint a főként kristályos kőzetekből álló Sierra Nevada tartozik, a külső vonulatát pedig a Parti-hegység alkotja. Közöttük hosszanti süllyedékek húzódnak, mint például a Kaliforniai-árok.

A Nyugati-Kordillerák alaszakai területén helyezkedik el Észak-Amerika legmagasabb pontja a 6194 méteres Mount McKinley.

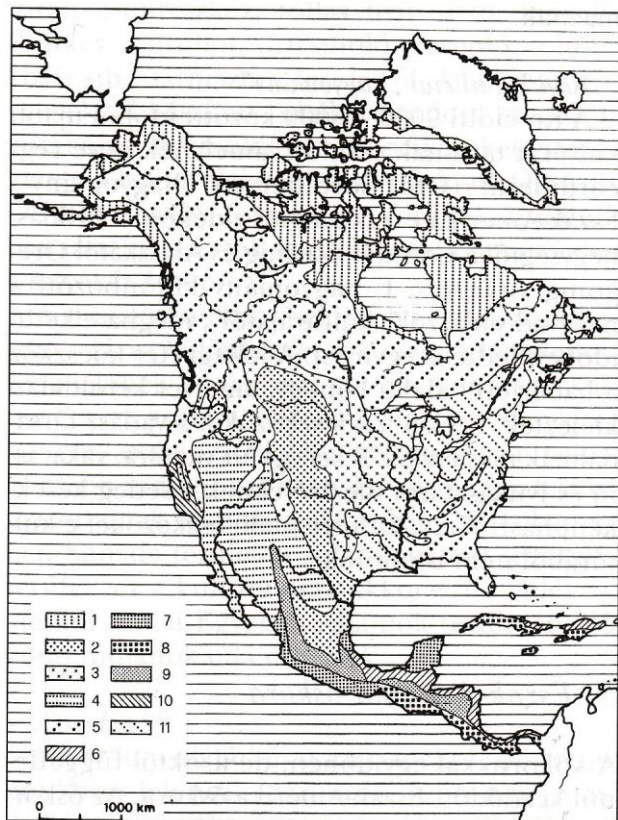

3. ábra: Az ország domborzati térképe

2. Amerika ősi kultúrái

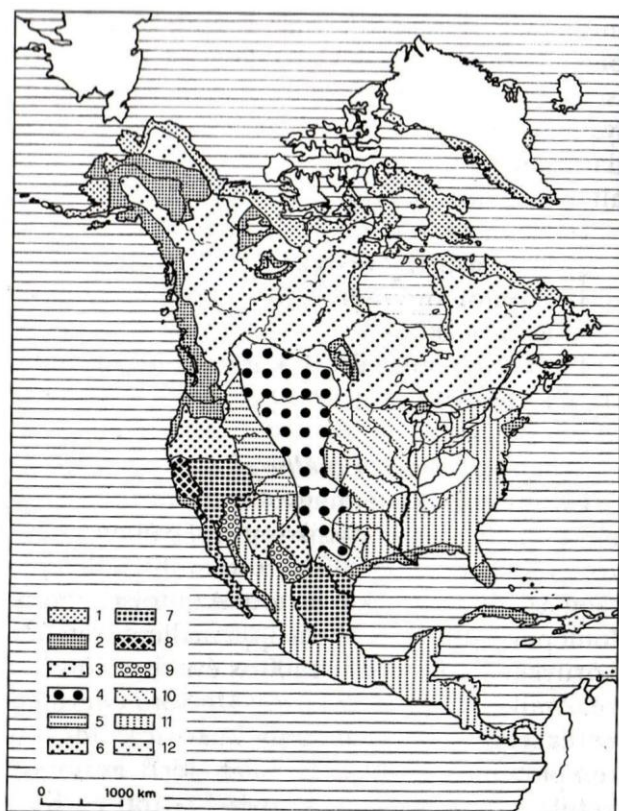
Az Amerikai indiánok kulturális múltjának tudományos kutatása mintegy 180 évvel ezelőtt kezdődött meg, az ez előtti időkből sok megismerhető kultúrárték elveszett. 1920-ig tartott az első kutatási időszak, amelyet „*romantikus korszak*” néven szoktak emlegetni. Ezt követően már módszeresen gyűjtötték az ősi emlékeket, amely manapság is tart.

A Kolumbusz előtti Amerikáról keveset tudunk. Az ásatások és a gyér szájhagyomány által kialakult ismereteink szerint az első óvilági emberek Amerikába érkezésekor a természeti környezet különbözött a maitól. Az északi terület jelentős részét hatalmas erdők borították. Egyes tájakat tűlevelű, másokat lomblevelű fák jellemezték, amelyeket homokos vagy szavannás síkságok váltották fel, a többi terület tundrás fátlan vidék volt. A vidék faunája közül akkor még élt a már kipusztult ősló (a musztáng), a mamut, az óriásbölény, az óriáslajhár és az ősláma. Az állatok vándorlása összefüggött az időjárás változásával, a rén- és a jávorszarvas csordák észak felé követték a visszahúzódó jeget; a bölénycsordák nyáron észak, télen dél felé vándoroltak. Az emberekkel Amerikába került egyéb állatok az emberekkel együtt egyre délebbre húzódtak, ez a folyamat több ezer évig is eltartott.

4. ábra: Észak-Amerika természetes növénytakarójának térképe H. Driver (1970) szerint.

1. tundra; 2. sztyep; 3. préri; 4. cserjés-sivatag; 5. tűlevelű erdő; 6. trópusi erdő; 7. cserjés és tűskés levelű erdők; 8. ritkább trópusi erdők; 9. vegyes növényzetű magassföld; 10. mediterrán cserjés-erdő; 11. lombhullató-tűlevelű erdő.

5. ábra: Észak-Amerika őslakóinak legfőbb élelem-forrásai az európaiak megjelenésének idején (H. Driver–W. Massey nyomán).

1. tengeri emlősök; 2. hal; 3. karibu (kanadai rénszarvas) és jávorszarvas; 4. bölény; 5. egyéb „nagyállat”; 6. főleg vadon termett növények fogyasztása; 7. vadon termett növények és kisállatok; 8. makk; 9. vadon termett növények és kukorica; 10. vadászat és kukorica; 11. kukorica; 12. tápióka.

2.1 Az indián kifejezés származása

Az indián kifejezés Amerika középkori felfedezésével – 1492. október 12. – és egy tévedéssel kapcsolatos. Mivel Kolumbusz Kristóf azt hitte, hogy Indiába érkezett, amikor a mai Dominikában partot ért, lakóit „*indióknak*” (*los indios*) – indiánoknak – nevezte el. Tehát indiánoknak az amerikai kontinens bennszülött népeit nevezzük. Jelenleg az Újvilág lakosságának egy tetemes, de néhány közép- és dél-amerikai államot kivéve kisebbségi részét képezik.

6. ábra: Kolumbusz Kristóf (Cristoforo Colombo) arcképe.
Sebastiano del Piombo festménye (1529-1531)

Amerikában főként a „*bennszülött amerikai*” (angolul *Native American*), és az „*Első Nemzetek*” (*First Nations*) elnevezéssel szokták illetni az őslakosokat. Ritkábban használt elnevezéseik még az amerikai indiánok, az amerindek és a vörös indiánok. Az angol nyelv máig őrzi Kolumbusz tévedését, mivel az *indian* szó indiánt és indiait egyaránt jelenthet, a magyar nyelvben azonban a két jelentés két szóalakra vált szét.

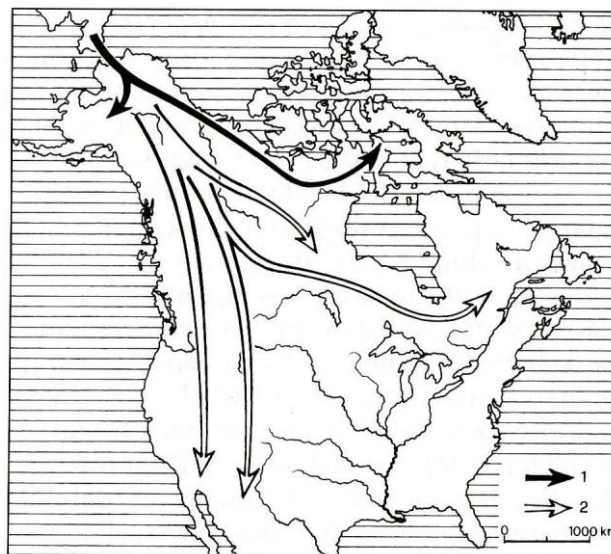
2.2 Az őslakók eredete

Amerika mai megítélésünk szerint nem tartozott a Föld emberréválási centrumai közé. Egyes területeken – különösen Észak Amerikában – házak alapozásánál, közművesítéskor, útépitészkor, vasútépitészkor, vagy homok-és kőkitermelészkor sok földmunkát végeztek, de eddig még egyetlen ősi kihalt emberszabású majom, előemberi, vagy ősemberi csontváz-

maradvány nem került elő. Tehát nagy bizonyossággal állítható, hogy Amerikába a „kész” *Homo sapiens* („mai ember”) más földrésről jött át.

Számos téves és tudománytalan nézet után a XX. század első harmadában kialakult a máig is tartott nézet, amely szerint az embertani, a kulturális és a nyelvi ismérvek alapján is bizonyíthatóan Amerika benépesedése a Bering- (Beringia, Bering-földhíd) vagy az Aleut-úton keresztül zajlott le és az első átvonulás ideje az utolsó eljegesedés előtt ment végbe. Az első lakók azok a paleoszibériaiak voltak, akiknél az europid és a mongolid embertani jellegek még nem differenciálódtak. Amerika benépesedésénél A. Hrdlička nyomán L. Pericot 1936-ban a következő – alapjaiban máig helytálló – megállapításra jutott.

- Amerika benépesedése Ázsia felől a Bering úton (vagy az Aleutokon) keresztül történt
- az amerikai indiánok nem tartoznak külön nagyrasszba,
- az indiánok Ázsiából az utolsó eljegesedés előtt indultak meg,
- Amerika legősibb emberei a Lagoa Santa-i „hosszúfejű” őslakók voltak,
- őket „rövidebb fejű” mongoloidabb néphullám („az indiánok”) követték, az utolsó emberhullámot az Ázsia felől érkező eszkimók képviselik.

7. ábra: Az eszkimók (1) és az indiánok (2) behatolási területe Amerikába

Az indiánok ázsiai eredetét az utóbbi időben génvizsgálatokkal is igazolták a tudósok. Miután észak felől megérkeztek az új földrészre, Közép- és Dél-Amerikán keresztül az egész kontinens területét benépesítették egészen a 15 000 km-rel délebbre fekvő Tüzföldre. Idővel kulturálisan is elkülönülő törzsekre és nemzetségekre váltak szét, melyek tagjai több száz nyelv több ezer dialektusát beszélték.

A törzsek, a helyi sajátosságoknak megfelelően, alapvetően kétfelé tagolódtak: az erdei és a préri indiánok csoportjába. Ezek meglehetősen más módon élték az életüket, attól függően, hogy elsősorban vadászatra vagy földművelésre alapozták megélhetésüket.

2.3 Az őslakosok csoportosítása

Amerika embertörténetének két nagy szakasza van; az európaiak felfedezése előtti és utáni korszak. Az elsővel elsősorban az antropológia, a régészet, a másodikkal, – amely a mába torkollik – a történelem és a kultúrantropológia foglalkozik. A szakemberek Észak-Amerika területét kulturális szempontból is szabályozzák, bár végleges, egyértelmű és mindenki által elfogadott felosztás nincsen. Az embertani rendszerezés egyik kulturális felosztást sem vette át, bár azokhoz bizonyos szempontból közel áll.

Észak-Amerika kultúrtérsegenkénti felosztása C.Wissler (1938) szerint

1. Eszkimók
2. Yukon és Mackenzie terület
3. Északnyugati part
4. A Plató
5. A Kaliforniai-medence
6. A Síkságok
7. Keleti erdős vidék
8. A Délkelet
9. A Délnyugat
10. Nahua vagy azték terület

Észak-Amerika kulturális területenkénti felosztása H.Driver (1961) szerint

1. A nyugati sarkvidék
2. A középső és keleti sarkvidék
3. A Yukon szubarktikus területe
4. A Mackenzie szubarktikus területe
5. A keleti szubarktikus terület
6. Az északnyugati partment
7. A Síkság
8. A Préri
9. A Kelet (Nagy Tavak és a Szent Lőrinc folyó vidéke)
10. Kalifornia

11. A Nagy-medence
12. Baja Kalifornia
13. Az „Oázis” vagy Délnyugat
14. A Plató
15. Északkelet-Mexikó

Indián népek földrajzi, illetve kultúrtérsegenkénti felosztása az Egyesült Államokban és Kanadában:

1. Sarkvidéki terület
2. Sarkkör alatti terület indiánjai
3. Északnyugati parti indiánok
4. Északkeleti (vagy erdővidéki) indiánok
5. Délnyugati indiánok
6. Délkeleti indiánok
7. Síksági indiánok
8. Fennsíki indiánok
9. Nagy-medencei indiánok
10. Kalifornia indiánjai

Amerikában számos népcsoport él, az egyes közösségeket hagyományosan „törzsnek” (*tribe*) nevezik. A csoportok közül azonban csak néhány felel meg a „törzs” klasszikus fogalmának. Ezt az elnevezést a kereskedők és a misszionáriusok vitték át a köztudatba, és azóta a tudományos világ is helytelenül ezt használja.

Az indiánok nagy része csak nyelvi, területi és kulturális egységet alkot. A törzsek ismérvei, mint a közös társadalmi szervezet, a közös terület stb. nem áll fenn náluk. Az indián közösségek neveit az angolok, a franciák vagy a spanyolok gyakran rosszul értették, rosszul írták le és rosszul használták, ezért Észak-Amerika őslakóinak neve többnyire csak megállapodásokon alapul, nincs köztük egységesség és logika.

A különböző törzsek egymás vadászterületeit jól ismerték, és az íratlan törvények szerint tulajdonjogaikat tiszteletben tartották. Ezen ismeretek birtokában készültek az észak-amerikai indiánok területi térképei, melyek a térképem alapjául szolgáltak.

A törzsek közötti határt csak nagy vonalakban szabad értelmezni. Ezek a térképek leginkább azt az állapotot mutatják be, amikor az európaiak az egyes indián csoportokat megfigyelték és először írták le.

Egyéb csoportosítások:**Amerikai indián lakosságának etnikai-földrajzi alapokon való csoportosítása L. Pericot (1936) szerint**

I. Eszkimók: keleti csoport középső csoport és a nyugati csoport

II. Észak-Amerika őslakói

1. atapaszokák
2. algankinok
3. irokézok
4. észak-amerikai délkeleti népek
5. szók
6. szók
7. északnyugat indián népei
8. Oregon és Kalifornia indiánjai
9. pueblo-indiánok

III. Közép-Amerika és az Antillák népei

1. juto-azték család
2. Mexikó „ős”népei
3. maják
4. Guatemala, Honduras és Nicaragua népei
5. csibcsa népek
6. Antillák őslakói

A csoportosítás további része nem tartozik a szakdolgozatomban tárgyalt területre...

Amerika ősi lakóinak komplex (testalkat, földrajzi és kultúra szerinti) csoportosítása P. Gimpera (1972) szerint

I. Észak-Amerika

1. sarki zónában élők: az eszkimók
2. az eszkimókkal szomszédos népek: az atapaszokák
3. északi indiánok
4. kaliforniai népek
5. az Atlanti-part menti népek (algankinek, irokézok, maszkogik)
6. a préri népei (dakoták)
7. nyugati-mezetái népek (szók, szeheptinek)
8. déli népek (jumák, pueblo)

A csoportosítás további része nem tartozik a szakdolgozatomban tárgyalt területre...

2.4 Észak-Amerika őslakóinak lélekszáma területi megoszlásában A.L.
Kroeber (1967) becslése szerint az európaiak megjelenésekor

terület	lakosság száma	népsűrűség
Sarki-partvidék		
1. Sarki eszkimók	30 900	2,05
2. Nyugati eszkimók	58 000	8,15
Északnyugati-partvidék		
1. Nyugati tenger-mente (tlingit, haida stb.)	28 100	16,8
2. Középső tenger környéke	17 300	29,1
3. Georgia öböl-menti szelisek	23 700	32,6
4. Puget-öböl őslakói	6 000	16,8
5. Alsó-Columbia	32 300	63,7
6. Willamette-völgy	3 000	9,0
7. Alsó-Klamath völgye	18 000	49,8
Közbülső terület és a Nagy-medence közötti rész		
1. Nagy-medence	26 700	2,5
2. Kalifornia	84 000	32,3
A Délnyugat		
1. A pueblók	33 800	85,5
2. A pueblók szomszédai: apacsok, navahók	14 500	2,3
3. Sonorai terület (pimák, papagók)	10 600	12,2
4. Északnyugat-Arizona (havaszipáj stb.)	1 600	2,4
5. Alsó-Colorado vidéke (kokopa, mahavi)	13 000	13,3
6. Kaliforniai-félsziget	3 000	18,1
7. Dél-Kalifornia (sosónik, csumasok stb.)	26 500	38,7
Kelet és Északkelet		
1. Szorosabb értelemben vett „délkelet”	87 000	14,7
2. Dél-Florida	4 000	7,4
3. Dél-Texas-i partvidék	6 400	3,1
4. Red River környéke (kadó, póni)	25 900	5,7
5. A Síkság	50 500	3,6
6. A Préri	35 000	4,5
7. Wisconsin	18 300	12,5
8. Ohio-völgy	20 000	5,6
9. Déli Nagy-tavak (irokéz törzsek)	42 500	9,6
10. Észak-atlanti lankák (mikmek stb.)	7 300	2,2
11. Közép-atlanti terület	46 800	25,6
12. Dél-atlanti terület	41 900	17,0
13. Az Appalache-hegység vidéke	22 000	16,3
14. Keleti szubarktikum (montanyé stb.)	23 000	1,1
15. Nyugati szubarktikum (csipua, kacsin)	33 930	0,8

Az előző táblázatból jól kivehető, hogy A. L. Kroeber 1967-es számítása szerint körülbelül 900 ezer indián őslakos élt Észak-Amerika területén az európaiak megjelenésekor. Ez körülbelül fedti a ma elfogadott adatot, amely szerint körülbelül 1 millió őslakos lakta az Újvilág északi felét.

2.5 Az észak-amerikai régió nyelvcsaládjai

Az amerikai indián nyelvek száma több ezerre tehető. Nagy részük rokonsági viszonyai, a nyelvek és nyelvjárások elhatárolása, sőt elnevezéseik használata is bizonytalan.

Nagyobb nyelvcsaládok (zárójelben a nyelvek száma):

1. Algonkin nyelvcsalád (30)
2. Irokéz nyelvcsalád (11)
3. Juto-azték nyelvcsalád (33)
4. Na-dené nyelvcsalád (39)
5. Sziú nyelvcsalád (19)

Kisebb nyelvcsaládok:

1. Cimsia nyelvek (2)
2. Csimakva nyelvek (2)
3. Csinúk nyelvek (3)
4. Jokuca nyelvek (3)
5. Juma-kocsimi nyelvek (11)
6. Kadó vagy kaddoa nyelvek (5)
7. Keresz nyelvek (2)
8. Kiova-tano nyelvek (7)
9. Maidua nyelvek (4)
10. Maszkogí vagy muszkogé nyelvek (9)
11. Palaihniha nyelvek (2)
12. Pomo nyelvek (7)
13. Szahapvailuta vagy Penusan nyelvek (4)
14. Szelis nyelvek (23)
15. Vakas nyelvek (7)
16. Uti nyelvek (15)
17. Vintu nyelvek (4)

Rokontalan nyelvek:

1. Haida nyelv
2. Jucsi nyelv
3. Karok nyelv
4. Kutené nyelv
5. Vaso nyelv
6. Zuni vagy zunyi nyelv

Kihalt nyelvek és nyelvcsoporthok (meghatározhatatlan rokonságúak):

1. Adai nyelv
2. Alszea nyelvek (2)
3. Atapaka nyelv
4. Beotuk nyelv
5. Kajúz nyelv
6. Csimariko nyelv
7. Csitimacsa nyelv
8. Csumas nyelvek (6)
9. Koahuilték nyelv
10. Kusz nyelvek (2)
11. Komekruda nyelvek (3)
12. Kotoném nyelv
13. Esszelen nyelv
14. Jana nyelv
15. Juki-Vappo nyelvek (2)
16. Kalapuja nyelvek (3)
17. Karankava nyelv
18. Nacsez nyelv
19. Saszta nyelvek (4)
20. Szalina nyelv
21. Szjuszsláv nyelv
22. Szolano nyelv
23. Takelma nyelv
24. Timukva nyelv
25. Tonkava nyelv
26. Tunika nyelv

2.6 A bevándorlók viszonya az őslakosokhoz

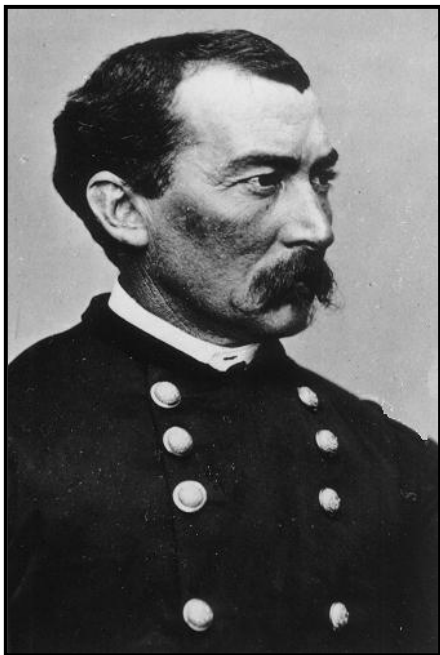
Az észak-amerikai földrész XVI. század eleji gyarmatosítása elsősorban az európai hatalmak egymás elleni küzdelme volt az új földterületekért és lehetséges piacokért, s ezekben a birtokszerzési összecsapásokban az indiánok még sokkal inkább számítottak eszköznek – „szövetségesnek” –, mint a gyarmatosítást akadályozó tényezőnek, tehát „ellenfélnek”.

Azonban a tizenhárom angol gyarmatállam létrejötte, majd függetlenedésük az anyaországtól és érdekszövetségük lényegesen megváltoztatta a bevándorlók és az őslakosság közti viszonyt. Az őslakosságot már nem ellenfélnek, hanem ellenségnek tartotta.

A diplomáciai és jogi manipulációk (1778-1887) mellett a katonai erőszaktól sem riadtak vissza: több mint kétszáz nyílt fegyveres támadást, illetve büntető hadjáratot indítottak az őslakók ellen az úgynevezett indiánkérdés megoldásán fáradozva.

2.7 Az új állam viszonya az őslakosokhoz

A feketéket felszabadító polgárháború hőse, az indiánháborúkat évekig irányító Phil Sheridan tábornok 1869-ben jelen volt, amikor egy magát megadó komancs főnök (*Tosai*, azaz Ezüst Kés) magára mutatva azt mondta: „*Én Tosai, én jó indián.*” Sheridan erre ezt válaszolta: „*Az egyedüli jó indiánok, akiket valaha láttam, halottak voltak.*”

A sheridani mondat elterjedtebb változata: „*Csak a halott indián a jó indián!*”

8. ábra: Philip Henry Sheridan amerikai altábornagy

A kormány a beözönlő telepesek földigényének kielégítése érdekében, rasszista, civilizációs-gyarmatosító ideológia alapján, a gazdasági szükségszerűségekre hivatkozva lépett fel az őslakosok ellen.

Az elsődleges politikai és gazdasági célok közé tartoztak:

- az USA területének növelése,
- a telepesek földhöz juttatása,
- a nyersanyagok és ásványi kincsek megszerzése.

Eszközei:

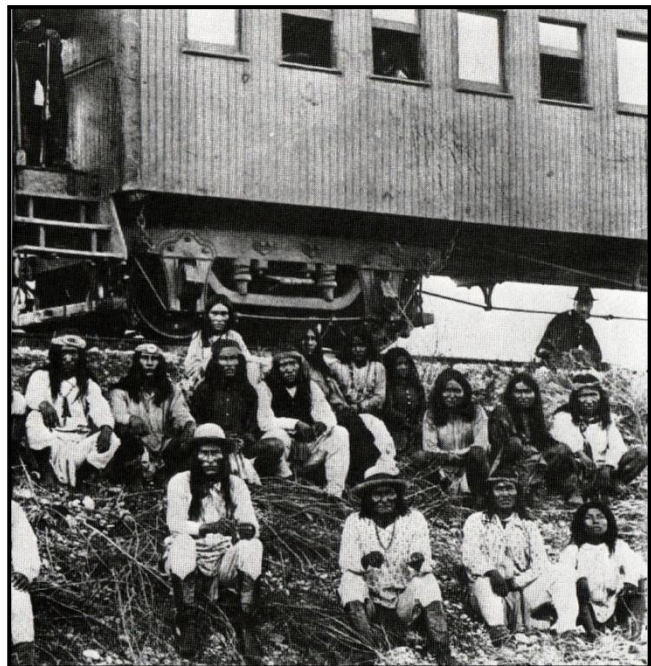
- az őslakosok elűzése,
- deportálása,
- katonai legyőzése,
- lokális szinten részleges vagy éppen teljes kiirtása.

Az indiánok elűzése és deportálása etnikai tisztogatásnak, a telepesek gyilkosságai elsősorban etnikai atrocitásnak, a hadsereg által elkövetett mészárlások etnikai tömeggyilkosságnak definiálhatók.

„Ha az amerikai lovasság győzött, óriási diadal volt; ha az indiánok, akkor mészárlás.”

Ülő Bika

Az őslakosok áttelepítése az amerikai liberalizmus szabadságeszményének egyik lényeges tényezőjét, a helyhez kötöttséget erőszakolta rá a törzsekre. Az áttelepítést kísérő nagymérvű elhalálozási arány nem foglalkoztatta a kormányköröket. Az egyik utolsó, népes cseroki törzsből például 4500-an haltak meg a „könnyek útján”, amely után Van Buren elnök (1837-1841) és Poinsett hadügyminiszter gratuláltak egymásnak az áttelepítés befejezéséhez.

9. ábra: Geronimo, csirikava apacs törzsfőnök és törzse a deportálásra várva

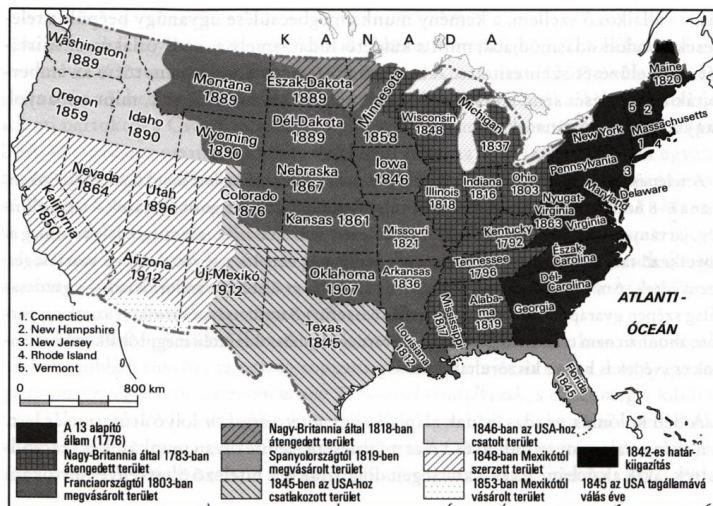
A következő két ábra és két táblázata adatai alapján jól megfigyelhető az a folyamat, amely végbemenetelésnek eredményeként az indián lakosság kis területekbe, rezervátumokba szorult, majd a felszabaduló területre beözönlő telepesek által kialakult a mai sokszínű „amerikai nép”.

Amerika őslakosságának változása 1492 és 1940 között A. Rosenblat adatai alapján

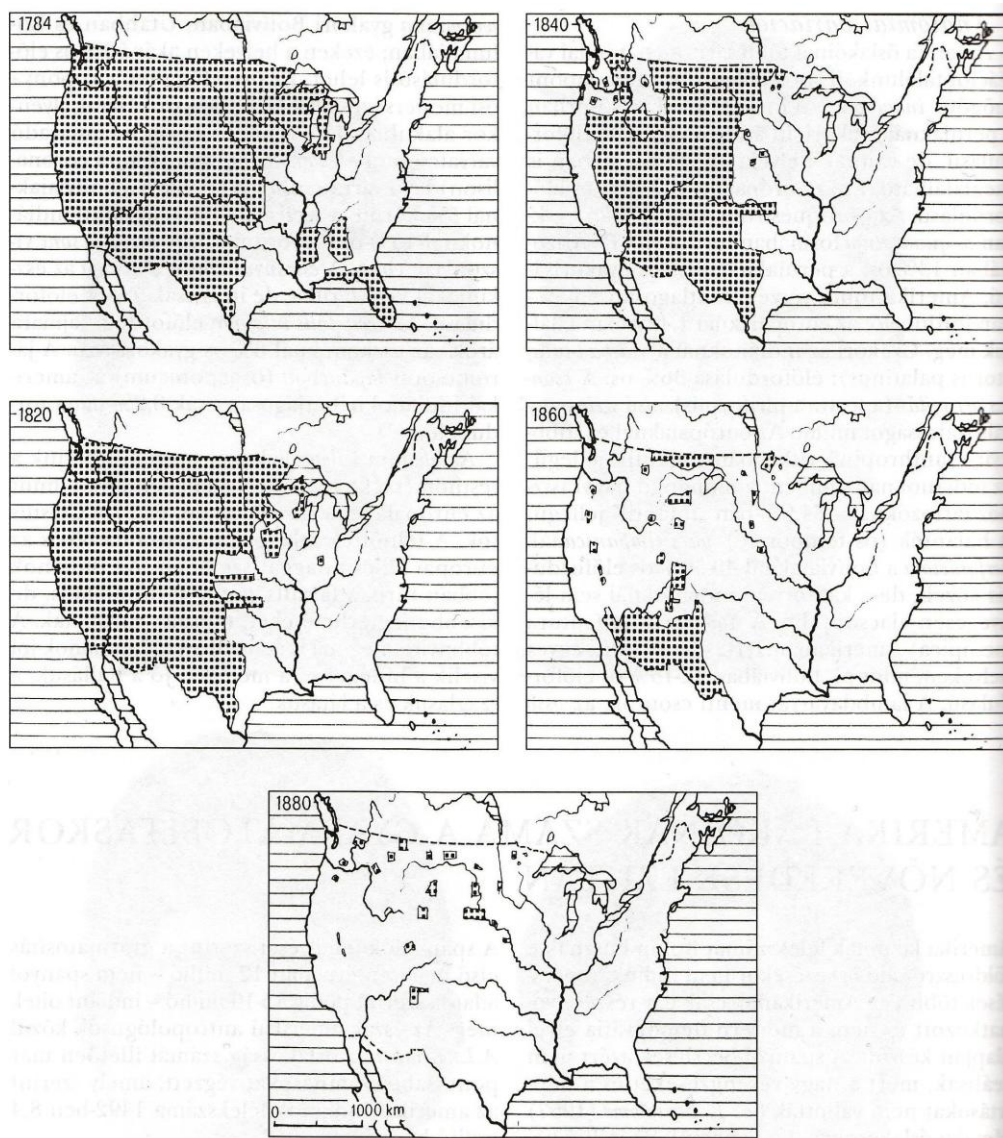
	őslakosság	emelkedés v. csökkenés	összlakosság	őslakosság százaléka
1492	13 385 000	-	13 385 000	100,00
1570	10 827 150	-2 557 850	11 229 650	96,41
1650	10 035 000	-792 150	12 411 000	80,85
1825	8 634 301	-1 400 699	34 531 536	25,00
1940	16 211 670	+7 577 369	274 275 111	5,91

Az Egyesült Államokba és Kanadába 1850 és 1920 között betelepültek lélekszáma

származási ország	USA-ba betelepültek	Kanadába betelepültek
Anglia és Wales	572 376	480 470
Skócia	184 020	101 031
Írország	990 467	129 911
Kanada	75 515	-
Egyesült Államok	-	309 409
Franciaország	990 467	16 339
Németország	1 102 334	1 104
Olaszország	1 606 434	35 313
Skandinávia	1 310 351	64 207
Ausztria és Magyarország	971 964	64 926
Lengyelország	1 139 979	65 028
Oroszország	1 399 081	111 996
Mexikó	473 097	-
Kína	42 802	36 924
Japán	81 502	?
Más ázsiai országok	112 511	6 588
Összesen:	10 161 436	1 423 246

10. ábra: Az Egyesült Államok területének bővülése

11. ábra: Indián lakta területek visszaszorulása az Egyesült Államokban 1784 és 1880 között.

2.8 Indián törzsek elnevezései, valamint magyar megfelelői

Olyan emberekről írok, illetve ábrázolom szállásterületüket, akiknek többségéről eddig magyar nyelven nem jelent meg térképmű. A népneveket magyarul, magyar átírással használtam a térképemen, ahogy azt Kiszely István *A Föld népei* című művében javasolja:

„A népneveket magyarul, magyar átírással írtam, sok szakember ódiumát vállalva ezzel. Az eddigi gyakorlat szerint azokat a népneveket írták át csak fonetikusán, amelyeknek nem volt régi írásos hagyománya. Kivételt jelentett az, ha a törzsi név egyúttal földrajzi fogalmat is jelentett (pl. Missouri – missourik). Tettem ezt azért, hogy Amerika népeit azok is megismerjék, akik nem tudnak angolul, franciául, spanyolul vagy portugálul. Ezért e munkát afféle kis indián-lexikonnak is szántam.”

Ahogy korábban már említettem a csoportok neveit az angolok, a franciák vagy a spanyolok gyakran rosszul értették, rosszul írták le és rosszul használták, ezért Észak-Amerika indiánjainak neve többnyire csak megállapodásokon alapul, nincs köztük egységesség és logika.

Gyakran előfordult, hogy az indián törzsek saját nyelvükön a „Nép” kifejezéssel illették a közösségüket, és a gyarmatosítók a ma is használt névalakot valamilyen szomszédos törzs nyelvéből alakították ki. Ezért a törzs saját elnevezése teljesen más volt, mint amit a gyarmatosítók használtak. Ilyen például az apacsok elnevezése, amely a zunyi „*apachu*” szóból ered, ami ellenséget jelent. Az apacsok viszont nyelvjárásuktól függően többféleképpen nevezték magukat: *Tinneh*, *Tinde*, *Inde* vagy *Nide* és mindegyik jelentése „Nép”.

Véleményem szerint a törzsek elnevezésének főbb motivációi az alábbiak:

- földrajzi vonatkozás:
 - kajuga → *cayuga* = „*ahol sok a sáska*”
 - mantanyé → *montanaix* = „*hegyi indián*”
 - muszkogé → *muskhoguee* = „*vízjárta terület*”
- használati eszköz:
 - jelonájf → *yellowknife* = „*sárgakés*”
 - kampa → *campa* = „*csónakos*”

- jellemző belső tulajdonság:
 - *hopi* = „békésen élők”
 - irokéz → *iroquois* = „igazi vipera”
 - komancs → *comanche* = „olyan, aki mindig győzni akar”
- jellemző külső ismertetőjel:
 - *flethead* → *flathead* = „laposfejű”
 - *grovantr* → *gros ventre* = „nagy hasú”
 - *kacsin* → *kutchin* = „kancsal szemű”
 - *népörszik* → *nez perces* = „átlyukasztott orrú”
- valamilyen állat, totemállat:
 - *dír* → *dear* = „szarvas”
 - *fox* = „róka”
 - *kró* → *crow* = „varjú”

2.9 Az indián nyelvek hatása a mai földrajzi nevekre

Aki egyszer megismeri Amerika őslakóit, az megérti folyóinak, tavainak, hegyeinek és állatainak a nevét is, amelyek zömében egy-egy ősi népnévre vagy Amerika történetének egy-egy fontosabb eseményére utalnak. Különböző más nyelvekből is – főleg francia és spanyol – jelentős számú szó jött be az amerikai angolba. Ilyen például a francia nyelvből származó *prairie* és olyan földrajzi nevek, mint *Des Moines* és *Baton Rouge*. Számos indián eredetű név francia közvetítéssel, a francia helyesírást követve került az amerikai angolba (*Illinois*, *Iroquois*, *Chicago*, *Sioux*).

Az Egyesült Államok hivatalos államneveinek motivációs tényezői, valamint nyelvi eredete alapján jól levezethető az Újvilág névadási helyzete, illetve névadási szokásai. Ezért a következőekben ezt fejteném ki részletesebben, melyből reményeim szerint jól észrevehető a ma is használt indián eredetű földrajzi nevek aránya és jelentősége.

Az Egyesült Államok legtöbb tagállamának elnevezése nem független az állam területén található földrajzi objektumoktól, illetve tájaktól. Az államnév tehát jelöli a politikai egységet és/vagy annak területét. Az egyes tagállamokat hivatalos nevükön túl számos nem hivatalos elnevezéssel is illetik. Ezek a nem hivatalos elnevezések, az úgynevezett „*informális államnevek*”, angolul „*state nickname*”. Különféle népszerű kiadványok, internetes honlapok igyekeznek összegyűjteni és közreadni az egyes államok összes ismert, az idők során hosszabb-rövidebb ideig használatban lévő informális elnevezéseit. Főbb kategóriái a

hivatalos (pl. *Golden State*, Kalifornia; *Aloha State*, Hawaii), a félhivatalos (pl. *The First State*, Delaware; *Corn State*, Iowa), a nem hivatalos (pl. *Creole State*, Louisiana; *Cheese State*, Wisconsin), a gyakran használt (pl. *The Coyote State*, Dél-Dakota; *Mormon State*, Utah), a ritkán használt (pl. *Mud-Waddler State*, Mississippi; *Boomer's Paradise*, Oklahoma) és az elavult (pl. *New Sweden*, Delaware; *Old North State*, Észak-Karolina) informális államnevek.

2.9.1 Névadási helyzet, névadási szokások az Újvilágban

Az észak-amerikai földrészre felfedezőként, gyarmatosítóként vagy betelepülőként érkező európaiak olyan kontinensről érkeztek az Újvilágba, ahol a jelentős földrajzi objektumok neveinek évszázadok óta használt és elfogadott, általánosan ismert névállománya öröklődött generációról generációra. Az európai ember számára saját kontinensén a névadás szükségessége legfeljebb lokális szinten jelentkezhett ebben az időszakban. Eltérő volt a helyzet az új földrészen: a felfedezők az újonnan felfedezett kontinens feltérképezésekor, a gyarmatosítók országuk területi igényeinek kialakítása során, a betelepülők, majd leszármazottaik, közöttük a nyugatra vándorló telepesek mindennapi életük kialakítása kapcsán szembesültek azzal a feladattal, hogy nagy területeket kellett rövid idő alatt megfelelő részletességgel elnevezni. Ehhez nevek tömkelegére, így élő, kreatív névadási gyakorlatra volt szükség.

2.9.2 Az Egyesült Államok hivatalos államneveinek motivációs tényezői

Az 1776-os függetlenség nyilatkozattal Nagy-Britanniától elszakadó 13 amerikai brit gyarmat alkotta Unióhoz, főként a következő évszázadban az európai bevándorlók által benépesített új területeken létrehozott újabb államok csatlakoztak. A névalkotók az egyes tagállamok elnevezéseit kénytelenek voltak a népnévitől eltérő motiváció alapján megalkotni, mivel a hatalmas kiterjedésű ország államai semmiképpen sem tekinthetők hagyományos értelemben vett nemzetállamoknak. Jelen állás szerint a hivatalos államnevek többsége egyetlen motivációs tényező hatására keletkezett, a nevek mintegy hatodának létrejöttében azonban egyszerre több motivációs tényező is közreműködött. Az államnév megalkotásában szerepet játszó motivációs tényezők minősége szerint a hivatalos elnevezések több kategóriába sorolhatók.

a) Jelentős földrajzi objektumra utaló hivatalos államnevek

Az egyetlen motiváció alapján megalkotott államnevek közül a legtöbb név – 50-ből 21 tagállam, 42% – az állam területének valamely nagyobb földrajzi objektumára, így legjelentősebb folyójára (*Alabama, Arizona, Arkansas, Colorado, Connecticut, Delaware, Illinois, Iowa, Kansas, Minnesota, Mississippi, Missouri, Ohio, Oregon, Nebraska, Tennessee, Wisconsin*), tavára (*Michigan*), hegyére (*Nevada, Vermont*), fő szigetére (*Hawaii*) utal.

b) Történelmi személyre utaló hivatalos államnevek

Lényegesen kevesebb a valamilyen történelmi személyhez kapcsolható államnév – 50-ből 6 tagállam, 12%. Ebbe a csoportba tartozó államnevek legtöbbször a gyarmatosítások korában élt európai uralkodók vagy az uralkodócsaládhoz tartozó személyek nevéből származtatható. Ilyen például (Észak- és Dél-) **Carolina**: 1564-ben francia telepesek egy dél-carolinai erődöt neveztek el IX. Károly francia király tiszteletére, a név mai formájának és jelentésének kialakításában I. Károly és fia, II. Károly angol uralkodók működtek közre, így ma úgy tartják, hogy magát az államot I. Károly saját tiszteletére nevezte el francia minta alapján; **Georgia**: 1732-ben nevezték el II. György angol király tiszteletére; **Louisiana**: 1681-ben egy francia felfedező nevezte el XIV. Lajos francia király tiszteletére; **Maryland**: I. Károly angol király feleségének, Henrietta Mária királynőnek a tiszteletére nevezték el. Egy államnév az amerikai történelem jelentős személyiségének állít emléket. **Washington**: George Washingtonnak, az USA első elnökének a tiszteletére.

c) Az indián őslakosságra utaló hivatalos államnevek

Az államnevek egy része – 50-ből 6 tagállam, 12% – a betelepülők megérkezése előtt a területen élő indián népcsoportról kapta a nevét; (Észak- és Dél-) **Dakota, Oklahoma, Texas, Utah**.

Az őslakosok népeve mellett esetenként indián üdvözlési forma is szóba jöhet a név forrásaként; **Idaho**: a sosón *ee-dah-how* „jó reggelt!” üdvözlési formulából vagy a kiowa-apacs *idahi* „a komancs indiánok” népnévből.

d) Földrajzi jellegre utaló hivatalos államnevek

A terület általános földrajzi jellegére mutató államnevek – 50-ből 4 tagállam, 8% – a szárazföldi helyzetet (**Alaszka** aleut nyelven „*félsziget, kontinens*”; **Maine** angolul „*szárazföld, kontinens*”), a jellemző földfelszínt (**Montana**: latinul „*hegyvidék*”, vagy spanyolul *montaña* = „*hegy[ség]*”), a jellemző növényzetet (**Kentucky**: az irokéz *kenta-ke* „*rétség*”) hangsúlyozzák.

e) Európai vagy más földrajzi névből alkotott hivatalos államnevek

Ezek az államnevek – 50-ből 4 tagállam, 8% – európai kötődésű (**New Hampshire**: a dél-angliai Hampshire grófságról; **New Jersey**: az angol Csatorna-szigetek egyikének nevéből), illetve az észak-amerikai kontinensrész keleti partvidékén keletkezett helynevek költöztetésével (**Wyoming**: Pennsylvaniából került át az ország északnyugati részére) jöttek létre. Rendhagyó esetben előfordul, hogy a két alkategória ötvöződik, ilyen **Rhode Island** esete. Az elnevezés mintája részben a földközi-tengeri Rodosz sziget angol *Rhodes* névváltozata, részben pedig az állam közelében fekvő egyik sziget régi holland *Roode Eyland* „*vörös sziget*” megnevezése volt.

f) Jelentős településre utaló hivatalos államnév

Egy esetben – az 50-ből 1 tagállam, azaz 2% – az államnév a terület legjelentősebb településére (**New York**) utal.

g) Komplex motiváció alapján létrejött hivatalos államnevek

Komplex motiváció alapján megalkotott államnevek esetében – az 50-ből 8 tagállam, azaz 16% – két, esetleg három fent már említett vagy azoktól eltérő (pl. történelmi eseményre, irodalmi ismeretekre utaló) motivációs tényező együttes hatásával számolhatunk. Ilyen **Kalifornia** (eljövendő történelem + irodalmi hatás: a vidék számára gazdagságot, boldog jövőt sugalló név a spanyol Garcia Rodríguez de Montalvo egyik korabeli regényéből származik, amelyben *California* amolyan földi paradicsomot jelöl), **Florida** (spanyol *florida szóból*: „*virágzó [föld]*”; történelmi esemény + növényzet: Juan Ponce de León spanyol konkvisztádor 1513 virágvasárnapján pillantotta meg a virágokkal borított partvidéket),

Indiana (öslakosság + irodalmi hatás: az angol *Indian szóból*: „indian”; népnév és a *La Monarquía Indiana* [Az indián monarchia] című spanyol könyv hatására), **Massachusetts** (öslakosság + település: egy indián népcsoport, illetve egy indián település neve), **Új-Mexikó** (sp. *Nueva Méjico* „Új-Mexikó” szóból; eljövendő történelem + távoli hely: a spanyol hódítók a név adásával azt a kívánságukat nyilvánították ki, hogy az új terület is gazdag legyen, mint Cortez Mexikója), **Pennsylvania** (latinul *Pennsylvania* = „Penn erdeje”; történelmi személy + növényzet: az erdőségekben gazdag tartományt William Penn alapította), **Virginia** és **Nyugat-Virginia** (*Virginia* latinul „szűzföld, szűzi ország”; öslakosság + történelmi személy + földrajzi jelleg: az Angliába érkező korabeli jelentés a terület kapcsán *Wingina* király *Wingandacoa* nevű országáról számol be, utóbbi név hatására született meg Sir Walter Raleigh javaslatára a hajadon I. Erzsébetre és az újonnan szerzett megművelendő földterületre egyaránt utaló név).

Összességében tehát elmondható, hogy a hivatalos államnevek főként a terület történelmével, illetve földrajzi sajátosságaival kapcsolatosak.

2.9.3 Az Egyesült Államok hivatalos államneveinek nyelvi eredete

Az előzőekhez hasonló változatosságot tapasztalunk az államnevek alapszavának nyelvi eredete tekintetében is. Mivel a nyelvi eredet sokszor bizonytalan a kategorizáció során a Földrajzi nevek etimológiai szótárának (FNESz) megállapításait tekintetem irányadónak.

a) Indián nyelvekből származó alapszóra visszavezethető hivatalos államnevek

A tagállamok neveinek több mint fele (26/50, 52%) végső soron indián eredetű szóra vezethető vissza. Az esetek többségében pontosan meghatározható az is, hogy mely indián nyelv az alapszó forrása.

Aleut eredetű **Alaszka** (jelentése: félsziget, kontinens) neve. Az algonkin nyelvből származtathatók az **Illinois** (*ilini* = ember; törzsnév), a **Michigan** (*Michi-guma* = nagy víz vagy *Mitchi-Sagaigan* = nagyon nagy tó), a **Mississippi** (*miss* = nagy és *sipi* = folyó), a **Missouri** (*messouri* törzsnév) és talán a **Wisconsin** (a nagy földnyelvnél) nevek. Atapaszk eredetű a **Nebraska** (*Ni-bthaska*: *ni* = folyó és *bthaska* = szétterjedő, lapos) államnév. A csokta nyelvből származik **Oklahoma** (*okla* = nép és *homa* = vörös) neve. Delavár kifejezésre vezethető vissza a **Wyoming** (*Meche-weami-ing* = a nagy lapályoknál) név. Irokéz eredettel

számolhatunk a **Kentucky** (*kenta-ke* = rétség) és az **Ohio** (szép folyó) nevek esetében. Valószínűleg krí származású az **Oregon** ([kéregből készült] edény, tál) név. A papagó nyelvből ered **Arizona** (kis forrás) állam neve. Sziú szavakra vezethető vissza a **Minnesota** (zavaros víz, iszapos folyó) és a (*North* és *South*) **Dakota** (szövetségesek) név.

Több indián nyelv is szóba jöhet az **Idaho** (kiowa-apacs: *idahi* = a komancs indiánok; népnév vagy sosón *ee-dah-how* = jó reggelt!; üdvözlési formula) név forrásaként.

Néhány indián eredetű államnév esetében az elnevezés alapjául szolgáló kifejezés pontos nyelvi eredete nem adható meg: **Alabama** (népcsoportnév; jelentése bozótirtók), **Arkansas** (*akansea*; törzsnév), **Connecticut** (a hosszú [árapályos] folyótorkolatnál), **Iowa** (*ouaouiatonon*; törzsnév), **Kansas** (*kansa*; törzsnév), **Massachusetts** (*mass-adchu-seuck* = a nagy domb népe; törzsnév, illetve *mass-adchu-ut* = a nagy domboknál; településnév), **Tennessee** (ismeretlen jelentésű indián településnév), **Texas** („barátok” jelentésű indián üdvözlési formulára visszavezethető *Teyas* népnév), **Utah** (egy „magas” jelentésű szóval összefüggő indián törzsnév).

b) Angol eredetű alapszóra visszavezethető hivatalos államnevek

Az államnevek közel negyede (14/50, 28%) angol eredetű alapszóból magyarázható: (*North* és *South*) **Carolina** (I. Károly angol király neve alapján), **Delaware** (Thomas West *De la Warr* (angol főnemes családnevéből), **Georgia** (II. György angol király nevéből), **Indiana** (angol *Indian* = indián népnévből), **Maine** (szárazföld, kontinens), **Maryland** (I. Károly angol király feleségének, Henrietta Mária királynőnek angol becenevéből), **New Hampshire** (a dél-angliai *Hampshire* nevének átköltöztetésével), **New Jersey** (a Csatorna-szigetekhez tartozó angol *Jersey* nevének átköltöztetésével), **New Mexico** (az angol *Mexico* országnév átköltöztetésével), **New York** (az angliai *York* városnévvel összefüggésben álló angol *Duke of York* „yorki herceg” méltoságnévből), **Pennsylvania** (az alapító angol William Penn családnevének felhasználásával), **Rhode Island** (Rodosz sziget angol *Rhodes* neve alapján), **Washington** (George Washington családnevének forrása az angliai *Washington* városnév).

c) Spanyol eredetű alapszóra visszavezethető hivatalos államnevek

Az államnevek tizede (5/50, 10%) a spanyol nyelvből származtatható: **California** (a sp. *califa* = kalifa, *califato* = kalifátus szavakból Garci Rodríguez de Montalvo által megalkotott *California* irodalmi helynévből), **Colorado** (sp. *colorado* = színes, vörös), **Florida** (sp.

florido, -a = virágzó, virágos), **Montana** (sp. *montaña* = hegy[ség] és/vagy lat. *montana* = hegyvidék), **Nevada** (a sp. *Sierra Nevada* = hóval borított sziklás hegylánc, második eleméből, sp. *nevado*, -a = havas, hófehér, hóval borított).

d) Francia eredetű alapszóra visszavezethető hivatalos államnevek

Két államnév (2/50, 4%) tekinthető francia eredetűnek: **Louisiana** (XIV. Lajos francia király nevéből) és **Vermont** (fr. *vert* = zöld és fr. *mont* = hegy).

e) Latin eredetű alapszóra visszavezethető hivatalos államnevek

Az 1861-ig egységes **Virginia** és **West Virginia** államok nevében (2/50, 4%) latin tö jelentkezik (latin *virgo* = hajadon, szűz). Latin utótaggal találkozunk **Pennsylvania** állam nevében (a családnévi előtaghoz a latin *-sylvania* [lat. *silva* = erdő] szó kapcsolódik).

f) Polinéz eredetű alapszóra visszavezethető hivatalos államnév

Egy állam neve (2/50, 2%) valamely polinéz nyelvből magyarázható: **Hawaii** (polinéz *Hawa-iki* = kis Jáva; *Hawa* = Jáva és *iki* = kis).

Az államnevek és az egyéb földrajzi nevek ma ismert, végső alakjának kialakításában az alapszó nyelvi eredetétől függetlenül fontos szerepet kaptak a különféle európai nyelvek. Indián eredetű alapszavak esetén főként francia grammatikai (a többes szám francia -s jelének hozzáadása a tőhöz: *Arkansas*, *Illinois*, *Kansas*) vagy hangalaki (*Iowa*, *Michigan*, *Missouri*, *Nebraska*) hatással, illetve angol grammatikai (a többes szám angol -s jelének hozzáadása a tőhöz: *Massachusetts*) vagy hangalaki (*Connecticut*, *Utah*) hatással vehető észre aszerint, hogy mely anyanyelvű felfedezőktől származik az elnevezés első lejegyzése. Előfordul, hogy mind francia, mind angol hangalaki hatás érvényesült a név végső formájának kialakításában (*Wisconsin*). Angol grammatikai és hangalaki hatás érhetett francia szavakból alkotott nevet is (pl. a jelző és a jelzett szó szórendjét, valamint a fr. *vert* 'zöld' szó néma *t*-jének elvetését a „zöld hegy[ség]” jelentésűnek értelmezett *Vermont* névben). Az angolok kedvelték a latinos képzésmóddal létrehozott államneveket, akkor is, ha angol eredetű tö (*Carolina*, *Georgia*, *Indiana*) és akkor is, ha más nyelvből származó tö (fr. *Loiusiane* → ang. *Lousiana*, spanyolos-latino *Montana*) képezte a név alapszavát. Egy esetben jelentkezik államnévben latin utótag

(*Pennsylvania*). Néhány, angolok által adott név kialakításában a holland (holl. *Nieuw Amsterdam* → ang. *New York*, holl. *Roode Eyland* → ang. *Rhode Island*), a francia (fr. *la Caroline* erid → ang. *Carolana*, *Carolina* tartomány), a spanyol (sp. *Nueva Méjico* → ang. *New Mexico*), illetve valamely indián (indián *Wingandacoa* ország → ang. *Virginia* tartomány) nyelv mintaadó szerepével is számolhatunk. Jellemző jelenség a névköltöztetéssel keletkezett államnevek angol *new* = új megkülönböztető jelzővel történő egyénítése (*New Hampshire*, *New Jersey*, *New Mexico*, *New York*); illetve a korábban egységes államok kettéválásával létrejött tagállamok nevében tipikus a relatív földrajzi helyzet jelölésére szolgáló angol *north* = észak, *south* = dél és *west* = nyugat differenciáló jelzők jelentkezése (*North és South Dakota*, *North és South Carolina*, *West Virginia*).

Összességében elmondható, hogy a tagállamok nevei nemcsak alapszavuk nyelvi eredetének tekintetében mutatnak sokféleséget, hanem a területek névadásában szerepet játszó különféle népek nyelvi és névadói tevékenységében is.

2.9.4 Az Egyesült Államok tagállamainak magyar megnevezései.

A tulajdonnevek idegen nyelvre ültetésekor használatos fordítási műveletek közül a tagállamok magyar neveinek kialakításakor az átvitel, a fordítás és a grafológiai behelyettesítés játszott szerepet. A ma használt tagállamnevek döntő többsége (48/50; 96%) az angolból került nyelvünkbe. Ezek nagy része átvittel (41 név, 82%; pl. **Georgia**, **Iowa**, **Maryland**, **New Hampshire**, **Rhode Island**, **Utah**), kisebb része részfordítással (3 név, 6%; **Észak-Dakota**, **Dél-Dakota**, **Nyugat-Virginia**), grafológiai behelyettesítéssel kombinált részfordítással (3 név, 6%; **Észak-Karolina**, **Dél-Karolina**, **Új-Mexikó**), illetve pusztán grafológiai behelyettesítéssel (1 név, 2%; **Kalifornia**) vált magyar megnevezéssé. Néhány (2 név, 4%) esetben több átadó nyelv is szóba kerülhet: a **Texas** államnév spanyolból vagy angolból átvittel, az **Alaszka** államnév angolból, németből vagy oroszából grafológiai behelyettesítéssel eredeztethető.

3. A térkép szerkesztésének menete

3.1 Előkészületek

A szakdolgozatom elkészítésének legelső lépése, úgymint a legtöbb kartográfiai és egyéb munka esetében, az információgyűjtés, valamint azok rendszerezése volt. Mielőtt elkezdtem volna a tényleges munkát napokig kutattam az interneten Amerika őslakóival foglalkozó oldalakat, valamint a témához kapcsolódó atlaszokat és könyveket az otthoni könyvespolcon, illetve a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék Könyv- és Térképtárában is. A népek elnevezéseihez szükséges Kiszely István: *A Föld népei, Amerika* című könyvet hosszas keresgélés után egy antikváriumban sikerült megtalálnom, majd megvásároltam, mivel könyvtári kölcsönzése nehézkes volt. Az információk összegyűjtése után Klinghammer István tanár úr által *A térképi adatábrázolás grafikai módszerei* kollokviumon ajánlott metódust alkalmaztam, azaz „hátradőltem a karosszékből” majd átgondoltam, hogy a témán belül pontosan milyen tematikát és miként alkalmazzam. A „hintázás”, valamint a forrástérképek eredményeként létrejött bennem egy kognitív térkép, amelyet el kívántam készíteni.

3.2 Alkalmazott programok

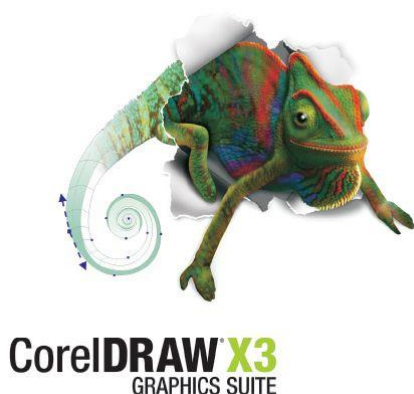
Ebben a fejezetben a szakdolgozatom gyakorlati részéhez felhasznált programokról írok röviden, abból a célból, hogy az azokat nem ismerők számára is egy átfogó képet adhassak.

3.2.1 Global Mapper 8

Ezt a programot kartográfus berkekben „a térképészek svájci bicskája” becenévvel szokták illetni. A Global Mapper egy egyszerűen használható nagy teljesítményű GIS szoftver, amely a hétköznapi felhasználók számára is elérhető viszonylag alacsony áron. Szinte bármilyen raszteres és vektoros képet, illetve adatot megnyithatunk vele, majd különböző műveleteket végezhetünk rajta. Ezzel a programmal a térképemhez szükséges raszteres alaptérképek vetületét rendszereztem, valamint a domborzatábrázoláshoz szükséges summert készítettem el vele.

3.2.2 CorelDRAW X3

A CorelDRAW egy olyan vektorgrafikus rajzoló program, amelynek segítségével egyszerűen készíthetünk önálló rajzokat, névjegyeket, szórólapokat, webgrafikákat, vagy akár több oldalas üzleti kiadványokat is. A program ismerete a legtöbb szakmának segítséget nyújthat azon területen, ahol a napi gyakorlat során, általános célú grafikai alkalmazások használatára van igény. Ez a szoftver az összegyűjtött forrástérképekből készített térképem szerkesztésében nyújtott segítséget.

12. ábra: Carlos, a kaméleon, az X3 jelképe

3.3 A térkép elkészítése

Az alábbi fejezetben a térképem témájának megválasztásáról és elkészítéséről írok. Célom tehát az Amerikai Egyesült Államok őslakóinak etnikai térképezése, valamint az indián kultúrák földrajzi nevekre való hatásának bemutatása a XXI. századi térképtudomány segítségével, amelyet szerény véleményem szerint úgy lehet a legjobban érzékeltetni, ha az európaiak betelepülése előtti időben ábrázolom, azaz a XVI. század végén.

Mint ahogy azt már fentebb írtam, első lépésem az ábrázolt tematika kigondolása, majd az ahhoz szükséges információgyűjtés volt. Különböző történelmi atlaszokat végignézve, illetve a világháló segítségét is igénybe véve, utánanéztem az USA területén élő indiánok szállásterületének, és magyar elnevezéseinek.

3.3.1 A térképlap megformálása

A munka kezdetén az általam kiválasztott grafikus programban – CorelDRAW X3 – létrehoztam a térképemhez megfelelő méretű dokumentumot, majd kijelöltem azt a felületet,

amin dolgozni szándékoztam. Ez a felület a térképlap, annak térképrajzzal kitöltött része pedig a térképtükör. A térképlap megformálása tehát a térképlap méretének rögzítését jelenti, melyet a műszaki jelek felvételével érjük el.

A térképem méretét az alapanyagok figyelembevételével és hosszas számítások után választottam. A számítást abból a célból hajtottam végre, hogy megtudjam melyik az a méretarány, illetve lapméret, amelyen az ábrázolni kívánt terület jól olvashatóan bemutatatható.

Végül a terület legjobb elhelyezése miatt a 9 milliós méretarány és a fekvő 570×370 mm-es lapméretet választottam, amely a standard A2-es lapméretnél (597×420 mm) valamelyest kisebb.

3.3.2 Jelkulcs és ábrázolásmód kidolgozása

A jelkulcs a térképi objektumok térképen alkalmazott grafikus jeleinek gyűjteménye. A jelkulcs kialakításánál figyelemmel kell lenni a jelkulcsi elemek könnyű olvashatóságára, beazonosíthatóságára. A jelkulcsom kialakítása során próbáltam a saját ízlésem, illetve a térképészeti hagyományokat is szem előtt tartani.

Térképem tematikájának lényege az indián népcsoportok földrajzi elhelyezkedése, ami egyértelművé tette, hogy a térképi ábrázolás módszerek közül a felületi módszert kell alkalmaznom, amely tárgyak, jelenségek elterjedési területeinek bemutatására és elkülönítésére szolgál. Esetemben a különböző nyelvcsaládhoz tartozó népcsoportokat, különböző színű felületekkel ábrázolom.

A térképszerkesztés előtt adódott még egy jelentős eldöntendő feladat, ami a térkép vetületének kiválasztása. A vetületválasztás során szintén figyelembe kell venni a tematikát, mivel nem mindegy, hogy bizonyos témához, milyen vetületet választ a szerkesztő. Az esetemben a népcsoportok szállásterületének minél pontosabb bemutatása érdekében egy területtartó vetület az ideális választás. A tematika szabta határok, illetve más az Egyesült Államok területét ábrázoló térképek megvizsgálása után Albers-féle területtartó kúpvetületet választottam.

3.3.3 Szerkesztés

Ahogy korábban már említettem a térképszerkesztéshez a CorelDRAW X3-as programot választottam. A szerkesztés során a bal oldali menüsorban található *Bézier*, illetve a *Szöveg*

eszközöket használtam a leggyakrabban. A *Bézier* eszközzel a síkrajz részeit, a *Szöveg* eszközzel pedig magától értetődően a névrajz elemeit készítettem.

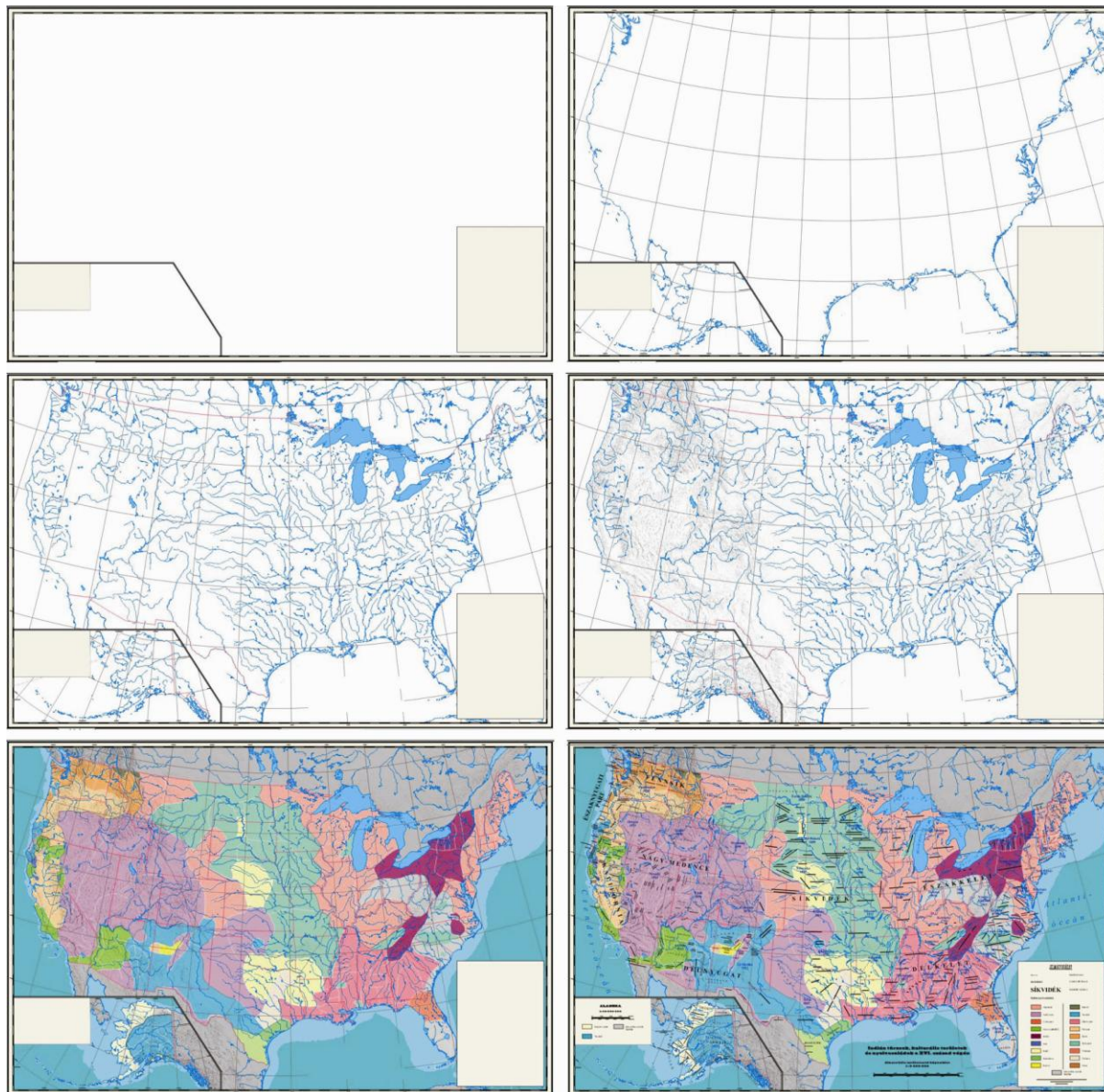
Az alábbiakban nem részletezem a szerkesztés menetét, mivel a lépésről lépésre leírt folyamat túl száraz lenne, valamint maga a program használata se túl bonyolult, ezért csak a szerkesztés főbb fázisait veszem végig, majd a végén egy átfogó képsor található, amelyen jól figyelemmel követhető a szerkesztés munkamenete.

A szerkesztési fázisok tehát a következők; térképlap megformálása, síkrajz, névrajz, domborzatrajz (summer) és végül a jelmagyarázat elkészítése. Először a térképem keretét alkottam meg, majd következtek a térkép síkrajzi elemei. Ezen belül első lépésként az ábrázolt terület partvonalát, így megkaptam a szárazföld, illetve az óceánok határát és felületét. A következő lépésben a vízrajzi elemeket – folyók, tavak stb. – készítettem el a *Bézier* eszköz segítségével. Ezután következhetek a különböző határok megrajzolása, mivel ezek egy része valamilyen vízrajzi objektumon húzódik. A határok közül előbb az országhatár, utóbb a tagállamok határait szerkesztettem meg. Ezt követően a térképem tematikáját kezdtem megalkotni, azaz az indián törzsek szállásterületének határvonalait és felületeit. A síkrajzi elemek elkészítése után a *Szöveg* eszközzel a névrajzi elemeket vettem fel a térképemre. A névrajzi elemeken belül három fő kategória található a pontra, a vonalra és a felületre vonatkozó nevek, melyek közül nálam a felületre és a vonalra vonatkozóak fordultak elő a leggyakrabban. A vonalra vonatkozó neveim nagy része a vízrajz vonalas elemeit – folyók, patakok –, illetve a fokhálózati számokat takarja. A felületre vonatkozó neveket pedig a vízrajz nagyobb felszínű, nagy kiterjedésű elemeire – például óceánok –, a tagállamok neveire, valamint a térképem lényegi tematikáját alkotó indián kultúrák és törzsek megnevezéseire használtam.

A névrajz megalkotása után a térképem harmadik dimenziójának kifejezésére szolgáló domborzatárnyékolás, más néven summer elkészítéséhez fogtam hozzá. Ezt, ahogy már a programok bemutatásánál megjegyeztem a Global Mapper nevű programmal hajtottam végre. A művelet lényege, hogy interneten ingyenesen elérhető SRTM (*Shuttle Radar Topography Mission*) fájlokból – amely a Föld műholdas méréseken alapuló, viszonylag pontos digitális domborzati modellje – a Global Mapper program segítségével egy raszteres domborzatárnyékolásos képet készítünk, majd azt az általunk használt grafikus szoftverbe, esetemben a CorelDRAW X3 programba a területünk alá helyezzük.

A domborzat elkészítése után a térkép jelmagyarázatának szerkesztésével folytattam a munkát. A jelmagyarázatba csak a legfontosabb jelkulcsi elemeket vettem fel, míg az egyértelmű, mint például a vízrajzi elemeket vagy neveket nem.

Mindezek után ellenőrzés céljából az elkészült térképemből próbanyomatot nyomtattam, amely nemcsak a színhelyesség ellenőrzését segítette, hanem alkalmat nyújtott a végső nyomdai munka előtti esetleges korrekciókra is.

13. ábra: A szerkesztés munkafázisai

4. További fejlesztési tervek

Az eredeti elképzelésem alapján a szakdolgozatomhoz elkészített térképet szerettem volna összekötni valamilyen térinformatikai rendszerrel, de sajnos erre az idő rövidsége, illetve más egyetemi és személyes elfoglaltság miatt nem volt elegendő időm. Az alábbiakban leírom az általam tervezett fejlesztéseket, melyeket terveim szerint egyszer mindenképpen szeretnék megvalósítani, hiszen egy modern, XXI. századi rendszerrel mindenki számára érdekesítőbben be lehet mutatni a témát. Ezt azért is tartom fontosnak, mivel véleményem szerint a mai fiatalság egyre kevésbé érdeklődik az indián kultúrák iránt; egyrészt az egyre kevesebb témába vágó film, másrészt a fiatalok csökkenő olvasási kedve miatt.

Terveimben egy olyan weboldal elkészítése állt, amely az egykor virágzó indián kultúrákról, valamint azok a térképészet számára jelentős hatásairól átfogó képet ad. A leendő honlap középpontjába a térképet szeretném helyezni, melyet egy összetett alkalmazásba szeretnék építeni. Az alkalmazásba olyan fontosabb opciókat tervezek beépíteni, amely a térképet nagyíthatóvá-kicsinyíthetővé, valamint különböző rétegei ki-be kapcsolhatóvá válnak. A rendszerbe tervezem újabb rétegek beillesztését, mint például az indián háborúk helyszíneit, időpontjait, a telepések terjeszkedésének és az őslakosok visszaszorulásának folyamatát, melyek egy részét már egy korábbi, a Térképkiadványok 2 gyakorlati órához elkészített munkámban bemutatam. Emellett olyan beállítások beépítésére is gondoltam, amivel az indián eredetű víz-, város- és tájnevek opcionálisan megjeleníthetővé válnak. Ezeket vagy a *Macromedia Flash* nevű programmal, vagy a *Visual Basic* nevű szoftver *Actual Map* vagy *Map Suite* beépülő moduljával tervezem végrehajtani, persze ettől eltérő programok is szóba jöhetnek, mivel a rendszer jövőbeli elkészítésekor, a technika rohamos fejlődése miatt elképzelhető, hogy a célra alkalmasabb szoftverek is rendelkezésre állnak majd.

5. Összefoglalás

Célom a dolgozat elkészítésével többek között az egykor virágzó amerikai ősi kultúrák bemutatása volt a modern kartográfia eszközeivel, leírva a készítés folyamatát, a közben felvetődő esetleges problémákat, illetve bemutatni a szerkesztés kellékeit.

Az indián népcsoportokról, Amerika ősi, „*első nemzetéről*” rengeteg érdekességet lehetne írni. Szakdolgozatom, valamint az elkészített térképem segítségével elsősorban a kultúrák, a nyelvcsaládok és a törzsek földrajzi elhelyezkedését mutattam be, de mindezek mellett az indián nyelvek földrajzi nevekre kifejtett hatását, a betelepülő lakosság viszonyát az őslakosokhoz és a terjeszkedésüket is.

A prezentálásom eszköze elsősorban természetesen az általam elkészített térkép, valamint a tervezett, későbbiekben elkészítendő webes rendszer, amely manapság szinte nélkülözhetetlen a kartográfiában is. Az elkészült, valamint tervezett jövőbeli munkám megvalósítását az *Adobe Dreamweaver CS3*, a *CorelDRAW X3*, a *Macromedia Flash MX 2004* és a *Visual Basic* nevű XXI. századi informatikai szoftverek segítségével szeretném elérni. Igaz ezek nem kifejezetten térképészeti programok, de a célnak megfelelnek, továbbá sajnos nem sok kimondottan kartográfiai feladatokra fejlesztett, elérhető program létezik, mivel az informatikai cégek szemszögéből ez a szakma csekély anyagi forrásokat rejt.

A munkám során több probléma is felmerült, kezdődött ott, hogy majdnem minden atlaszban máshogy ábrázolják a nyelvcsaládok, a kultúrák és a törzsek elhelyezkedését, illetve még néhol a neveit is. További problémák is előfordultak, melyeknek kiküszöbölései jelentős fennakadást okoztak. Az egyik például a melléktérképen ábrázolt tagállam, azaz Alaszka domborzatárnyékolása jelentette, mivel bizonyos szélességi fokoktól északra és délre a műholdak pályája miatt nincs megfelelő SRTM fájl.

Az idő szűkössége miatt sajnos nem sikerült minden Amerika őslakosságát érintő témában egyforma, az általam előzetesekben eltervezett mennyiségű információt összegyűjteni, de azt remélem, hogy így is egy megfelelő áttekintő képet tudtam a munkám során létrehozni.

6. Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném hálámat kifejezni:

- Családomnak, akik mind anyagilag, mind szellemileg támogattak egész eddigi életem során.
- Faragó Imrének, témavezetőmnek, a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék oktatójának, tanszéki mérnökének, hogy munkámat koordinálta és értékes tanácsaival emelte dolgozatom színvonalát.
- Dr. Verebiné Fehér Katalinnak, a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék könyvtár vezetőjének, hogy amikor kéréssel fordultam hozzá, készségesen állt rendelkezésemre.
- Minden tanszéki oktatónak és dolgozónak, amiért mérhetetlen empátiát és szakértelmet tanúsítottak egyetemi éveim során.

7. Irodalomjegyzék

7.1 Felhasznált irodalom

1. *American Indian Tribes*, The Editors of Salem Press, 2000.
2. *Az emberiség krónikája*, Officina Nova Kiadó, 1990.
3. Bölcseki Andrea: *Az Amerikai Egyesült Államok tagállamainak hivatalos és informális elnevezéseiről, a tagállamnevek magyar fordításáról*. Tanulmány, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen 2007.
4. KÉPES TÖRTÉNELMI VILÁGATLASZ, Reader's Digest Kiadó Kft., Budapest, 2002.
5. KISZELY ISTVÁN: *A FÖLD NÉPEI 4. – AMERIKA NÉPEI*, PÜSKI KIADÓ Kft. 2004.
6. KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELMI ATLASZ, Cartographia Kft., Budapest, 2000.
7. Marion Wood: *Az ősi Amerika - Művelődéstörténeti képeskönyv fiataloknak*, Holnap Kiadó, Budapest, 2001.
8. Péntek Roland Balázs: *A Római Birodalom Bemutatása webtérképen*. Szakdolgozat, ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék, Budapest 2009.
9. Próbáld Ferenc: *Amerika regionális földrajza*, Trefort Kiadó, Budapest, 2005.
10. *Történelmi világatlasz*: Cartographia Kiadó., Budapest, 2005.
11. Walter Pedrotti: *AZ INDIÁN HÁBORÚK*, Alexandra Kiadó, 2001.

7.2 Felhasznált térképek

1. Főtérképhez felhasznált internetes térképek:

<http://agnaf.com/wp-content/uploads/2011/03/Linguistic-Stocks-of-American-Indians.jpg>

<http://agnaf.com/wp-content/uploads/2011/03/NG-North-American-Indian-Cultures.jpg>

http://thomaslegion.net/sitebuildercontent/sitebuilderpictures/indian_tribes.jpg

http://www.lib.utexas.edu/maps/national_atlas_1970/ca000097.jpg

2. Melléktérképhez felhasznált internetes térképek:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/10/Early_Indian_Languages_Alaska.jpg

7.3 Felhasznált internetes források

A honlapok utolsó ellenőrzésének időpontja 2011. május 14.

1. Az ábrázolt terület bemutatásához kapcsolódó hivatkozások:

http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerika#cite_ref-1

http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_Egyes%C3%BClt_%C3%81llamok#cite_ref-0

<http://termtud.akg.hu/okt/9/europa/5amtf.htm>

<http://www.sulinet.hu/tovabbtan/felveteli/2001/23het/foldrajz/foci23.html>

2. Amerika ősi kultúráihoz kapcsolódó hivatkozások:

http://en.wikipedia.org/wiki/Classification_of_indigenous_peoples_of_the_Americas

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerika>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_indi%C3%A1n_nyelvek

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Indi%C3%A1nok>

<http://users.michweb.net/~orendon/americans/glosary1.html#7>

<http://www.eduline.hu/segedanyagtalalatok.aspx/letolt/3931>

http://www.htkp.org/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=33

<http://www.infoplease.com/spot/aihmnames1.html>

<http://www.lowchensaustralia.com/names/natamnames.htm>

8. Ábrajegyzék

1. **ábra:** <http://www.henry-davis.com/MAPS/Ren/Ren1/310.jpeg>
2. **ábra:** http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ca/Americas_%28orthographic_projection%29.svg
3. **ábra:** http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/USA_topo_en.jpg
4. **ábra:** KISZELY ISTVÁN: A FÖLD NÉPEI 4. – AMERIKA NÉPEI, PÜSKI KIADÓ Kft. 2004. 21. oldal
5. **ábra:** KISZELY ISTVÁN: A FÖLD NÉPEI 4. – AMERIKA NÉPEI, PÜSKI KIADÓ Kft. 2004. 28. oldal
6. **ábra:** <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/CristobalColon.jpg>
7. **ábra:** KISZELY ISTVÁN: A FÖLD NÉPEI 4. – AMERIKA NÉPEI, PÜSKI KIADÓ Kft. 2004. 17. oldal
8. **ábra:** <http://www.wildwestweb.net/cwleaders/Philip%20Sheridan.jpg>
9. **ábra:** Walter Pedrotti: AZ INDIÁN HÁBORÚK, Alexandra Kiadó, 2001. 91. oldal
10. **ábra:** Próbáld Ferenc: Amerika regionális földrajza, Trefort Kiadó, Budapest, 2005. 26. oldal
11. **ábra:** KISZELY ISTVÁN: A FÖLD NÉPEI 4. – AMERIKA NÉPEI, PÜSKI KIADÓ Kft. 2004. 80. oldal
12. **ábra:** <http://www.uploadpix.org/images/corelxyz.jpg>
13. **ábra:** A szerkesztés munkafázisai; CorelDRAW X3 képernyőmentés (Print Screen)

9. Melléklet

A diplomamunkám mellékletében az általam elkészített térkép nyomtatott példánya, valamint egy DVD található, amelyen a dolgozatom pdf formátumú verziója és a térképem cdr állománya van.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

INFORMATIKAI KAR

TÉRKÉPTUDOMÁNYI ÉS GEOINFORMATIKAI TANSZÉK

DIPLOMAMUNKA-TÉMA BEJELENTŐ

Név: **Péntek Roland Balázs**

EHA-kód: **PEROAAT.ELTE** Szak: **Térképész MSc**

Témavezető: **Faragó Imre**

munkahelye és címe: **Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kar,
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék; 1117 Budapest, Pázmány
Péter sétány 1/A**

beosztása és iskolai végzettsége: **mérnök tanár; okleveles térképész**

A dolgozat címe: **Az amerikai őslakosság XVI. századi etnikai térképe – Az Amerikai
Egyesült Államok területén**

A dolgozat témája:

Az Amerikai Egyesült Államok őslakóinak XVI. századi etnikai térképének elkészítése,
valamint az indián kultúrák földrajzi nevekre való hatásának bemutatása.

A témavezetést vállalom.
(a témavezető aláírása)

Kérem a diplomamunka témájának jóváhagyását.

Budapest, 20.....

.....
(a hallgató aláírása)

A diplomamunka-témát az Informatikai Kar jóváhagyta.

Budapest, 20.....

.....
(a témát engedélyező tanszék vezetőjének aláírása)

Nyilatkozat

Alulírott, nyilatkozom, hogy jelen dolgozatom teljes egészében saját, önálló szellemi termékem. A dolgozatot sem részben, sem egészében semmilyen más felsőfokú oktatási vagy egyéb intézménybe nem nyújtottam be. A szakdolgozatomban felhasznált, szerzői joggal védett anyagokra vonatkozó engedély a mellékletben megtalálható.

Budapest, 20.....

.....